

Зоріна Олена Анатоліївна,
*д.е.н., професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
м. Київ, Україна*

ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЗВІТНІСТЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24.02.22 розпочалася повномасштабна війна в Україні, що призвело до необхідності законодавцям терміново відреагувати прийняттям нових правил щодо оподаткування підприємств і фізичних осіб-підприємців та подання ними звітності. Так, були внесені зміни в Податковий Кодекс та інші законодавчі акти, якими скореговано особливості оподаткування та звітності на воєнний час. Задля підтримки малого бізнесу в надзвичайній ситуації прийнято низка законів: Закон України №2118-IX від 03 березня 2022 р. [1], Закон України №2120-IX від 15 березня 2022 р. [2], Закон України № 2142-IX від 24 березня 2022 р. [3] тощо. № 2173-IX [4], № 2192-IX [5]. Вони призупинили, змінили чи скасували окремі положення Податкового кодексу України. Так, спеціально для платників-єдиноподатників передбачено ряд преференцій. Зокрема, прийнято рішення про збереження чинності виданих ліцензій до закінчення воєнного стану, навіть якщо платник прострочив платіж чи закінчився термін дії ліцензії. Дозволена відстрочка платежу впродовж 30 днів після закінчення воєнного стану. Крім того, уряд запровадив заборону на перевірки господарюючих суб'єктів, під час запровадження вона не застосовувалася тільки для фактичних податкових перевірок та для камеральних перевірок щодо бюджетного відшкодування та контролю декларацій суб'єктів господарювання четвертої групи. Однак такі послаблення для українського малого бізнесу тривали не довго. Так, вже у травні було прийнято Закон України №2260 [6], який передбачає повернення документальних перевірок звітності. Окрім того, на окремі соціально значущі товари держава ввела ціновий контроль і фіксовані ціни. Ця процедура мала контролюватися шляхом безпосередніх перевірок точок торгівлі. Підставою для фактичної перевірки могла бути надана покупцем або контролюючим органом письмова заява.

Довоєнні кроки уряду з приводу оснащення підприємств реєстраторами розрахункових операцій на час запровадження воєнного стану призупинено, штрафів за їх невикористання підприємцями тимчасово не передбачено. В той же час при порушенні правил проведення розрахунків за підакцизними товарами можуть бути накладені штрафи, особливо з огляду на те, що законодавством відновлено дозвіл на фактичні перевірки касової дисципліни.

Також нововведення передбачають, що фізичні особи-підприємці на єдиному податку першої і другої групи можуть бути звільнені від сплати єдиного податку з 1 квітня 2022 року до закінчення воєнного стану. Підприємці третьої

групи мають право обрати «спеціальну» групу з особливостями оподаткування, для якої ставка єдиного податку встановлена на рівні 2% доходу. При цьому передбачено їх звільнення від подання такої звітності: щодо податку на прибуток (за виключеннями, зазначеними в Податковому кодексі); щодо податку на доходи фізичних осіб; щодо ПДВ (окрім зовнішньоекономічної діяльності); щодо земельного податку за землі, що використовуються для ведення господарської діяльності (окрім надання їх в лізинг). Після припинення дії воєнного стану втрачається право на використання податкових пільг за ставкою 2%, а попередні схеми оподаткування підприємців автоматично повертаються. Їхній звітний період дорівнює одному місяцю. Подання декларації передбачено протягом 20 календарних днів після закінчення звітного періоду. Податкові зобов'язання, що нараховані у податковій декларації, підприємці мають сплатити протягом 10 днів після подання декларації.

Щодо єдиного соціального внеску, то підприємцям дозволяється не сплачувати ЄСВ за себе та за своїх мобілізованих співробітників (за власним рішенням). Слід відмітити, що в законодавстві наразі не передбачена сплата ЄСВ за пропущені місяці після закінчення воєнного стану, і якщо не будуть прийняті додаткові рішення з цього приводу, то «пропущені» соціальні внески можуть не вноситися. Також слід зазначити, що згідно до законодавчих змін з 1 березня 2022 р. фізичні особи-підприємці, які не сплачують ЄСВ, не заповнюють декларацію платника ЄСВ за ці періоди. Але, як завжди, зазначена пільга має своє «підводне каміння». Так, 18 жовтня прийнято Закон України 2682-IX [7], який не звільняє підприємців від внесків на соціальне страхування при продовженні накопичення страхового стажу. Слід зазначити, що спочатку першим варіантом законопроекту пропонувалось запровадити накопичення страхового стажу для ФОП, які не сплачували соцвнесок. Водночас пропонувалось вважати ЄСВ за пропущений період сплаченим у повному обсязі. У другому читанні ці пункти вилучили, враховуючи зауваження Мінфіну про те, що такі пільги матимуть суттєвий негативний вплив на наповнення бюджету Пенсійного фонду, тому остаточний текст Закону №2682 не звільняє підприємців від внесків на соціальне страхування при продовженні накопичення страхового стажу. Отже, якщо ФОП не сплачує ЄСВ в період дії воєнного стану, то стаж не буде накопичуватися. Також зазначеним законом передбачено скасування необхідності подання звіту № 10-ПОІ та можливість використання електронних комунікацій для налагодження обміну інформацією між різними державними органами.

Нововведення у законодавстві дозволяють суб'єктам господарювання сплачувати податки та подавати звітність відповідно до власних можливостей. Порядок підтвердження платником неспроможності виконати податкові зобов'язання здійснюється згідно до Порядку № 225, затвердженим наказом Міністерства фінансів [8]. Порядок № 225 передбачає такі додатки: перелік документів, що підтверджують неспроможність юридичної особи виконувати податкові зобов'язання; перелік документів, що підтверджують неспроможність

ФОП виконувати податкові зобов'язання; рішення щодо ймовірності неспроможності своєчасно виконувати податкові зобов'язання. Підприємець подає заяву до державної податкової служби, де її розглядають протягом 20 днів і потім приймають відповідне рішення. Якщо підтверджуючих документів недостатньо, підприємцю буде надіслано попереднє рішення та надана можливість додавання конкретних додаткових підтверджуючих документів до заяви протягом 10 календарних днів.

Насамкінець зазначимо, що законотворча робота уряду є дуже інтенсивною. Законодавство наразі значно змінилося та продовжує змінюватися, тому потрібно постійно контролювати усі нормативні новації у податковому просторі та відповідно адаптувати до них свою роботу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» №2118-IX від 03 березня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15 березня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX від 24 березня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» № 2173-IX від 01 квітня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>
5. Закон України «Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України та розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України» № 2192-IX від 14 квітня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2192-20#Text>
6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» № 2260-IX від 12 травня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text>
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб, у тому числі під час воєнного стану, та спрощення обліку робочих місць для осіб з інвалідністю» № 2682-IX від 18 жовтня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2682-IX#Text>
8. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у підпункті 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України, та переліків документів на підтвердження» № 225 від 29 липня 2022 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0967-22#Text>